37 BEGINSELEN VAN HET BELGISCH HANDELSRECHT – 1927-1935

Louis Fredericq (1892-1981)

Louis Paul Simon Fredericq is te Gent geboren op 25 november 1892 uit een vermaard Gents geslacht van notabelen en intellectuelen met een vooraanstaande rol in diverse maatschappelijke geledingen, onder meer de wetenschap, de overheidsdienst, de politiek, de bedrijfswereld en de letteren. Tot zijn familieleden behoorden academici in verscheidene disciplines, onder meer historicus en Gents rector Paul Fredericq en medici zoals de Luikse rector Henri Fredericq en baron Léon Fredericq, zijn ooms, en de natuurwetenschapper Julius Mac Leod, een achterneef. Daarnaast behoorden tot zijn naasten verwanten ook de letterkundigen baron Cyriel Buysse en de gezusters Virginie, Rosalie en Pauline Loveling, alsook advocaat en stafhouder Albert Fredericq. Zijn grootvader Cesar Fredericq en zijn vader Simon Fredericq waren medici. Louis Fredericq huwde in 1920 met Marie-Thérèse Varlez, dochter van professor Louis Varlez, gekend om zijn werk, studies en opinies over werkloosheid en migratie. Via zijn echtgenote had Fredericq onder meer familiebanden met de gebroeders Albert en Hippolyte Callier, gehuwd met respectievelijk Caroline en Marie, dochters van de gekende rechtsgeleerde François Laurent. Samen kregen de echtgenoten Fredericq vijf kinderen, onder wie de befaamde verzekeringsjurist Simon Fredericq (1923-1999). Protestant en prominent vrijmetselaar, was Louis Fredericq een overtuigd liberaal. Hoewel thuis Franstalig, is Fredericq een telg uit een familie die zich inzette voor de Vlaamse beweging. In 1958 werd hij in de adelstand verheven met de erfelijke titel van baron. Hij overleed te Gent op 29 november 1981.

Na zijn humaniora aan het Koninklijk Atheneum in Gent vatte Louis Fredericq aan de, toen nog Franstalige, Gentse Rijksuniversiteit in 1911 studies rechten aan. Als oorlogsvrijwilliger (soldaat) werd hij tijdens de Eerste Wereldoorlog ernstig gewond, krijgsgevangen genomen en keerde terug als oorlogsinvalide. Na deze onderbreking van zijn studies, behaalde hij in 1919 met grote onderscheiding het diploma van doctor in de rechten. Hij vestigde zich in 1920 als advocaat bij het hof van beroep te Gent en bleef dat tot 1938. Na de Tweede Wereldoorlog was hij opnieuw advocaat vanaf 1946. Fredericq was kort gouverneur van de Provincie Oost-Vlaanderen (1938-1939). Van 1939 tot 1945 was hij kabinetschef van koning Leopold III. In die hoedanigheid was hij diskreet maar nauw betrokken bij de koningskwestie. Van 1953 tot 1954 was hij stafhouder van de orde der advocaten bij de balie van Gent. Van 1947 tot 1959 was hij ook assessor in de Afdeling Wetgeving van de Raad van State.

In 1924 werd Louis Fredericq docent benoemd aan de Bijzondere Handelsschool van de Gentse rechtenfaculteit, belast met het onderwijs van de cursussen handelsrecht. Vijfjaar

later werd hij aan de Gentse Rijksuniversiteit buitengewoon hoogleraar en in 1933 gewoon hoogleraar, tot zijn emeritaat in 1962. Aan de tweetalige Université Libre de Bruxelles doceerde hij van 1946 tot 1957 ook administratief recht. Zijn academische loopbaan bereikt in 1936 haar hoogtepunt met de aanstelling tot rector van de Gentse Universiteit. Fredericq was sedert de jaren 1920 al een voorstander van de volledige vernederlandsing van de universiteit en als rector zette hij zich ook in voor de vernederlandsing van de recalcitrante ingenieursopleidingen. Hij ontving eredoctoraten van de universiteiten van Rennes, Rijsel, Utrecht en Parijs (Sorbonne). In 1950 werd hij op voorstel van de Rijksuniversiteit te Luik bekleed met de Francqui-leerstoel.

Naast het administratief en het handelsrecht, toonde Fredericq later ook nog belangstelling voor internationaal privaatrecht en rechtsvergelijking. Tot zijn assistenten behoorde onder meer de later befaamde comparatist Jean Limpens. Fredericq was de eerste voorzitter van het op initiatief van deze laatste opgerichte Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking.

Het handelsrecht was echter de rechtstak van zijn wetenschappelijke bedrijvigheid en het is als 'commercialist' dat Fredericq bekendheid en gezag verwierf, in het bijzonder in het vennootschapsrecht. Zijn publicaties hebben hun stempel gedrukt op de verdere ontwikkeling van het handelsrecht, onder meer via op zijn leer geïnspireerde rechtspraak. Zijn werk vulde een belangrijke leemte in de bestaande rechtsleer, die verouderd was, en had een grote invloed op de latere rechtspraak en doctrine (die er veelvuldig naar verwezen). Dank zij zijn activiteit als advocaat hield Louis Fredericq voeling met de praktijk en kon hij zijn wetenschappelijke bevindingen stelselmatig aan de werkelijkheid toetsen. Dit verklaart ook het pragmatisme, de redelijkheid en de doelmatigheid in zijn stellingnamen. Hij zag het als de taak van de rechtsleer om uit de handelspraktijken van zakenlieden, handelaars en nijveraars, en de daarop toegepaste rechtspraak, principes af te leiden met het oog op hun neerslag in wetgeving.

De familiale traditie getrouw, heeft Louis Fredericq, net zoals zijn illustere familieleden in andere disciplines, ook bijgedragen tot de bestrijding van de misvatting als zou de Nederlandse taal ongeschikt zijn voor de beoefening van de (rechts)wetenschap. Zijn *Beginselen* gold als illustratie dat ook de Nederlandse taal zich leende voor de beoefening van de (handels)rechtswetenschap. Opgevat als leerboek voor de rechtenstudenten, kadert de publicatie van zijn boek in de Nederlandse taal in het toenmalig proces van vernederlandsing van het (rechten)onderwijs aan de Gentse Universiteit. Tot dan toe was het handelsrecht, zowel wetgeving als rechtspraak en rechtsleer, omzeggens uitsluitend uitgedrukt in de Franse taal. Louis Fredericq leverde met zijn *Beginselen* baanbrekend werk voor de ontwikkeling van de Nederlandse (handels)rechtstaal in België.

Beginselen van het Belgisch handelsrecht is gepubliceerd te Gent bij uitgevers Van Rysselberghe en Rombaut in de periode 1927 tot 1935. Het werk bestaat uit drie delen. Deel I, uitgegeven in 1927, telt 493 bladzijden en behandelt het handelsrecht in het algemeen, de

Portretfoto van Louis Fredericq,
particuliere collectie.

daden van koophandel, de kooplieden, de handelscontracten, de handelskoop, de beursverrichtingen, het handelspand en de warrant, de handelsagenten, de bankverrichtingen, de handelspapieren en het wisselrecht. Deel II, uitgegeven in 1931 telt 809 pagina's en behandelt het vennootschapsrecht voor alle vennootschapsvormen. Deel III, ten slotte (1935), is 1157 bladzijden dik en betreft het faillissement en de bankbreuk, het uitstel van betaling en het akkoord tot voorkoming van faillissement.

Hoewel opgevat als leerboek voor rechtenstudenten en opgesteld in de Nederlandse taal in het kader van de vervlaamsing van het onderwijs aan de Gentse universiteit, vormde *Beginselen* ook een omvattend overzichtswerk, een naslagwerk voor de praktijkjurist en een oriënterend referentiewerk voor diepgaander studie door de rechtsgeleerde onderzoeker. Ondanks zijn vals bescheiden titel ('beginselen'), verschaft het werk een uitputtende studie van alle aspecten van het handelsrecht, diepgaand ontleend in al zijn nuances, op grond van wetgeving (*ratio legis*, voorbereidende werken) en duiding van rechtspraak en rechtsleer. *Beginselen* werd alom geprezen om de volledigheid van zijn inhoud en de diepgang van zijn analyse, maar ook om zijn toegankelijkheid dank zij de helderheid van zijn structuur, zijn synthesezin en vlotte sierlijke taal. Het werk werd parallel geschreven met zijn Franstalige versie, de *Principes de droit commercial* (Gent, Van Rysselberghe en Rombaut, deel I, 1928, 581 p., deel II, 1930, 772 blz. en deel III, 1934, 947 blz.).

Beginselen vormde ook de aanzet voor latere publicaties van de auteur. Fredericq's opus magnum is ongetwijfeld zijn *Traité de droit commercial belge* (Gent, Rombaut-Fecheyr, 10 de-

len, 1945-1954). Samen met zijn zoon Simon Fredericq publiceerde hij ten slotte ook het *Handboek van Belgisch handelsrecht* (Brussel, Bruylant, 4 delen, 1976-1981).

Liber amicorum baron Louis Fredericq, Gent, 1965; R.V., 'Bibliographie, Louis Fredericq: Beginselen van het Belgisch Handelsrecht. Deel II. De Vennootschappen, 811 blz. – 135 fr. – Gent. Van Rysselberghe en Rombaut, 1931', *Rechtskundig Weekblad*, 1932, 214; J. Ronse, 'Leven en werk van prof. Baron Louis Fredericq (25 november 1892-29 november 1981)', *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren*, dl. 44.1, Brussel, 1982, 1; G. Schrans, 'In memoriam Baron Louis Fredericq', *Rechtskundig Weekblad*, 1981-1982, 1114; J. Van Daele, *De Fonteynen van de Oranjeberg. Politiek-institutionele geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen van 1830 tot nu*, dl. 4 (*Biografieën van 20e-eeuwse beleidsmakers*), Gent, 2003, 75-88.

prof. dr. Kris Bernauw
Universiteit Gent